

Drawieński
Park Narodowy

Drawieński Park Narodowy

- osobliwości
florystyczne

Pomnik Flory w Szczecinie,
fot. Paweł Bilski

Drawieński
Park Narodowy

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W SZCZECINIE

Tekst i zdjęcia: Ewa Wnuk Gładel, Sekcja Monitoringu DPN
Współpraca merytoryczna i redakcyjna: Małgorzata Górna, Aleksandra Gancarczyk, Paweł Bilski
Zdjęcia włosienicznika: Maciej Gładel
Rycina rzeki Drawy i Płocicznej: Marcin Bielatko

Dziękuję Wojtowi i Maciejowi za pomoc

Projekt i druk: Zakład Poligraficzny POLIMER, ul. Szczecińska 34, Koszalin
Nakład 1000 sztuk
Drawno 2021 r.

Egzemplarz bezpłatny

Wydanie publikacji dofinansowane ze środków
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie

www.wfos.szczecin.pl

Na okładce: chamedafne północna

Wstęp

Flora – to według mitologii – bogini kwiatów. Według starożytnych Rzymian stanowiła uosobienie życiodajnej siły, dzięki której rozkwita przyroda. Uznaje się, że jej atrybuty stanowiły kwiaty i róg obfitości – symbol dobrobytu, bogactwa i dostatku. Grecką odpowiedniczką Flory jest nimfa *Chloris*.

Nic więc dziwnego, że imieniem bogini nazywa się obecnie przedstawicielei świata roślin.

Współcześnie mianem „flora” określa się skład gatunkowy roślin występujących na danym obszarze lub w obrębie określonego biotopu (*). Możemy mówić np. o florzę Polski, florzę pustyni, florzę ekosystemów wodnych, florzę torfowisk czy – już znacznie konkretniej – o florzę Drawieńskiego Parku Narodowego.

Rzymska bogini nie poskąpiła nam swojego bogactwa i flora Drawieńskiego Parku Narodowego wyróżnia się na tle regionu, Polski, a nawet Europy.

Cechy flory Drawieńskiego Parku Narodowego:

Bogata i różnorodna

W Drawieńskim Parku Narodowym stwierdzono występowanie 893 gatunków roślin naczyniowych, z czego 59 podlega ochronie gatunkowej, 176 gatunków mszaków, z czego 49 podlega ochronie gatunkowej oraz glony (ramienice i krasnorosty), których w sumie zinwentaryzowano 16 gatunków, a 11 podlega ochronie gatunkowej.

Niski udział gatunków synantropijnych i liczebność ich populacji

Rośliny synantropijne to takie, które wyrastają w pobliżu ludzkich osiedli i budowli, na poboczach dróg, śmietniskach, w miejscach zmienionych i zdegradowanych, powstałych w wyniku działalności gospodarczej człowieka. Często na takie rośliny mówimy „chwasty”. Należą do nich np. pokrzywa (*Urtica dioica*), perz (*Elymus repens*), bylica (*Artemisia*), komosa (*Chenopodium*), żółtlica drobnokwiatowa (*Galinsoga parviflora*). Duży udział gatunków synantropijnych na terenach o charakterze naturalnym, jakimi są parki narodowe, świadczyłby o „niskiej jakości” szaty roślinnej.

Duży udział we florzę DPN roślin z Polskiej Czerwonej Listy i z list regionalnych

Na Polskiej Czerwonej Liście Roślin i Regionalnej Czerwonej Liście Pomorza Zachodniego, umieszczono odpowiednio 78 oraz 102 gatunki – przedstawicielei flory DPN. O niektórych z nich wspominamy w niniejszym wydawnictwie.

Kresowa populacja chamedafne północnej

Unikatem w skali Polski i Europy jest populacja chamedafne północnej (*Chamaedaphne calyculata*) na jednym z torfowisk w DPN. Stanowisko chamedafne w Parku jest najdalej na zachód wysuniętym punktem całego jej zasięgu, a populacja – jedną z dziesięciu w Polsce.

Dobrze zachowane populacje roślin typowych dla mszarów, torfowisk wysokich i przejściowych

Niemal wszystkie, podawane dawniej stanowiska gatunków torfowiskowych, nadal istnieją. Mimo naturalnych, niezależnych od człowieka zmian, które zachodzą na terenie torfowisk, ciągle notowany jest lipiennik Loesela (*Liparis loeselii*), a niedawno odkryto nowe dla Parku stanowisko wełnianki delikatnej (*Eriophorum gracile*). Nowo odkryty jest również relikw glacialny i ściśle chroniony mszar nastroszony. Oprócz tego występują tu m.in. rosziczki okrągłolistna (*Drosera rotundifolia*) i długolistna (*Drosera anglica*), modrzewnica zwyczajna (*Andromeda polifolia*), fiołek błotny (*Viola palustris*) i mokradłowy (*Viola persicifolia*), dziewięciornik błotny (*Parnassia palustris*), gnidosz błotny (*Pedicularis palustris*), czermień błotna (*Calla palustris*). Torfowiska porastają niekiedy zwarte, rozległe i cenne szuwały kłoci wiechowatej (*Cladium mariscus*).

Aż 12 gatunków storczyków

Rosną w lasach, na łąkach i torfowiskach. Należą do nich storczyki (*Orchidaceae*) – krwisty, szerokolistny, plamisty, Fuchsa i Brauna (*Dactylorhiza: incarnata, majalis, maculata, fuchsii, brauni*) (zwane również kukułkami lub stoplankami), podkolan biały (*Platanthera bifolia*), kruszczyki – błotny, rdzawoczerwony i szerokolistny (*Epipactis palustris, atrorubens, helleborine*), wspomniany już lipiennik Loesela, gnieźnik leśny (*Neottia nidus-avis*) i listera jajowata (*Neottia ovata*).

Dobrze zachowane populacje gatunków leśnych typowych dla Pomorza

Niezmienna jest kompozycja florystyczna lasów liściastych, z gatunkami typowymi dla buczyn i łęgów. Ten, kto chce zobaczyć np. perłówkę jednokwiatową (*Melica uniflora*), zawilca żółtego (*Anemone ranunculoides*), żywca bulwkowatego (*Cardamine bulbifera*), śledziennicę skrętoлистną (*Chrysosplenium alternifolium*), marzankę wonną (*Galium odoratum*), ziarnopłon wiosenny (*Ficaria verna*), piżmaczka wiosennego (*Adoxa moschatellina*), miódunkę ćmę (*Pulmonaria obscura*), wawrzynek wilczełyko (*Daphne mezereum*) – powinien przyjechać właśnie tu! Zupełnie inna jest flora borów sosnowych, na przykład: z pomocnikiem baldaszkowatym (*Chimaphila umbellata*), widłakami – spłaszczonym (*Diphasiastrum complanatum*) i goździstym (*Lycopodium clavatum*), borówką czernicą (*Vaccinium myrtillus*), śmiałkiem pogiętym (*Deschampsia flexuosa*), gruszczykami – mniejszą, średnią, zielonawą, okrągłolistną (*Pyrola: minor, media, chlorantha, rotundifolia*), oraz zimoziołem północnym (*Linnaea borealis*).

Bogata i interesująca flora gatunków wodnych i błotnych

Oprócz chronionych ramienic (*Characeae*) i krasnorostu hildenbrandia rzeczna (*Hildenbrandia rivularis*), na uwagę zasługuje również stabilna populacja włosieniczników, w tym chronionych: rzeczno i skąpopręcikowego (*Ranunculus fluitans, trichophyllus*). Na terenach stale podmokłych spotkać można owadożerne pływacze (*Utricularia*). Ciekawostką jest stanowisko jadalnej, lecz chronionej rukwi wodnej (*Nasturtium officinale*).

Ciekawa flora w miejscach dawnych osad ludzkich i parków

Mimo, iż ruiny dawnych domostw zarastają dziś lasem, dowodem na to, że żyli tam kiedyś ludzie są, posadzone jeszcze przez nich, kępy bżów lilaków (*Syringa vulgaris*), śnieguliczek (*Symphoricarpos*), mahonii (*Mahonia*) oraz zdziczałe drzewa owocowe. Wiosną zakwitają przebiśniegi (*Galanthus nivalis*) i cebulice (*Scilla*), posadzone przez dawnych mieszkańców, które przetrwały do dziś. Czasem znaleźć tu można rzadsze rośliny ogrodowe: lilię bulwkowatą (*Lilium bulbiferum*) czy ogrodowe formy ostróżek (*Delphinium*) i orlików (*Aquilegia*).

Cenna flora grzybów i porostów, zwłaszcza leśnych

Na terenie DPN stwierdzono 281 gatunków porostów, co stanowi ok. 18% ogólnej liczby gatunków porostów występujących w Polsce! Wartość ta, w porównaniu do innych podobnych terenów (pod względem ochrony, lesistości, bogactwa siedlisk) jest imponująca. Grzybów makroskopowych zinventaryzowano 380 gatunków. Najliczniejszą grupę (140 gatunków) stanowią grzyby zasiedlające martwe drewno.

Cenne gatunki epifitycznych mszaków

Są to gatunki tzw. „specjalnej troski”. Do życia wymagają starych, liściastych drzew, lasów zbliżonych do naturalnych oraz martwego drewna. W DPN tego nie brakuje, dlatego też ciągle spotkać w nim można mchy: m.in. miecherę kędzierzawą (*Neckera crispa*), szurpka porosłego (*Orthotrichum lyellii*), gładyszka paprociowego (*Homalia trichomanoides*) czy nastroszka kędzierzawego (*Ulota crispa*).

Taka różnorodność szaty roślinnej jest nieczęsto spotykana w Polsce. Między innymi ze względu na to bogactwo, Drawieński Park Narodowy jest jednym z ciekawszych botanicznie regionów w północno-zachodniej Polsce.

Spostrzeżenia bryologa

We wrześniu 2021 r. odwiedził nas bryolog, który inwentaryzował mchy w buczynach uroczyska Radęcin i Świętej Hali. Do tej pory naukowiec zajmował się badaniem przyrody w górskich parkach narodowych i w Polsce północno-wschodniej. Zna więc najcenniejsze obiekty przyrodnicze naszego kraju.

To na co zwrócił uwagę w Drawieńskim Parku Narodowym, to różnorodność siedlisk przyrodniczych. Stwierdził, że niektóre z tych które widział, wyróżniają Park na tle obiektów przyrodniczych powszechnie uznanych w Polsce za cenne.

Różnym siedliskom towarzyszą inne rośliny. Na przykład owadożerna rosiczka (*Drosera*) rośnie na torfowisku i w mszarach, a więc nie spotkamy jej w borze sosnowym. Z kolei pomocnik baldaszkowaty (*Chimaphila umbellata*) najlepiej czuje się w słonecznych lasach liściastych, a unika terenów z dużą ilością wilgoci. Różnorodność siedlisk ma wpływ na ilościowy i jakościowy skład roślin. O niektórych roślinach, tych najbardziej osobliwych, opowiada niniejsza publikacja.

Osobliwy czyli wyjątkowy i niezwykle świat roślin DPN

Botanicy wytypowali największe osobliwości botaniczne Parku. Należą do nich chamedafne północna (*Chamaedaphne calyculata*), storczyk lipiennik Loesela (*Liparis loeselii*) i wełnianka delikatna (*Eriophorum gracile*). Rośliny te przedstawiamy poniżej.

Tajemnice chamedafne północnej

Chamedafne północna to zimozielona krzewinka typowa dla borealnej (północnej) strefy klimatycznej – jest pospolita na Syberii oraz w Skandynawii. Preferowane siedlisko to torfowisko wysokie i sosnowe bory bagienne.

Obecnie populacja w Parku liczy około kilkaset krzewinek, co, wśród 10 znanych populacji w Polsce, lokuje ją w grupie średnich.

Często już na początku marca, pomimo wciąż obecnej zimowej aury, zakwita białymi, beczułkowatymi kwiatami. Gatunek ten w Parku kwitnie obficie, lecz słabo rozmnaża się przez nasiona, ponieważ światło przełamujące spoczynek zimowy, niezbędne do kiełkowania, w minimalnym stopniu przenika przez grubą warstwę mchów. Dlatego chamedafne najlepiej rośnie w miejscach słonecznych i stale mokrych. Populacja utrzymuje się głównie na skutek rozmnażania wegetatywnego.

Zagrożeniem dla rośliny jest odwodnienie torfowisk i zarastanie stanowisk przez krzewy i drzewa.

W Polsce, chamedafne podlega ścisłej ochronie gatunkowej, a jej stanowiska, o ile nie znajdują się w parkach narodowych, są zwykle obejmowane ochroną rezerwatową. Roślina znajduje się na liście gatunków chronionych ściśle, na Polskiej Czerwonej Liście Roślin figuruje jako skrajnie zagrożony, a na Czerwonej Liście Pomorza Zachodniego sklasyfikowana jest jako gatunek wymierający.

Ciekawostka

Nie jest do końca wiadomo, skąd wzięła się chamedafne w Drawieńskim Parku Narodowym. W wyniku prowadzonych badań stwierdzono, że w profilu torfowiska nie ma śladów jej występowania starszych niż 100 – 150 lat...

Z ostatniej chwili

Monitoring gatunku wykonany w 2021 r. potwierdził dobry stan populacji chamedafny w Drawieńskim Parku Narodowym. Chamedafne z DPN jest obiektem zainteresowania Banku Genów z Kostrzycy. Ostatnio zostały pobrane fragmenty roślin i nasiona w celu zabezpieczenia puli genowej i do ich ewentualnego rozmnażania.

Chamaedafne
północna z DPN

Siedlisko
chamaedafne
w 2021 r.

Skryty lipiennik Loesela

Marzenie każdego botanika: mieć na swojej wilgotnej łące tę malutką, ale cenną roślinkę. Lipiennik Loesela należy do rodziny storczykowatych, lecz niczym nie przypomina swoich krewniaków, których można kupić w kwiaciarni.

Oj, trzeba się sporo nachodzić aby go znaleźć. Ten z DPN ukryty jest w wysokiej kłoci wiechowatej (*Cladium mariscus*), przez to jest bardzo mało widoczny.

Lipiennik dorasta najwyżej do 20 cm wysokości. Z jajowatej bulwy wyrastają tylko dwa lancetowate liście i pęd, który kwitnie latem. Ma niewielkie, żółtozielone kwiatki, skupione w kwiatostan na szczycie łodygi.

Siedliskiem są torfowiska przejściowe, mokre mszary i mechowiska bogate w węglan wapnia (kredę). W krajowym raporcie o stanie gatunków, populację oszacowano na 8 - 10 tys. roślin, podczas gdy ilość docelowa powinna wynosić co najmniej 40 tys. lipienników. W związku z tym stan krajowej populacji oceniono jako zły (U2).

W Puszczy Drawskiej znany jest z obecności tylko na jednym stanowisku – nad Jeziorem Ostrowieckim w Drawieńskim Parku Narodowym. Jest bardzo rzadki ponieważ siedlisk, które spełniają jego wymagania, jest coraz mniej. Zagrożeniem dla lipiennika jest zarastanie jego mechowisk i mszarów przez krzewy i drzewa oraz osuszanie mszarów i torfowisk, na których występuje.

Roślinę objęto ochroną ścisłą. Gatunek ujęty jest również na Polskiej Czerwonej Liście Roślin i w Polskiej Czerwonej Księdze ze statusem narażonego (VU). Dodatkowo, jego ochrona jest wymagana zobowiązaniami międzynarodowymi – Konwencją Berneńską oraz Dyrektywą Siedliskową UE.

Ciekawostka

Aby nasiona kiełkowały muszą zostać zainfekowane specjalnym gatunkiem grzyba. W trzecim roku od infekcji rozwija się stadium młodociane z jednym niewielkim liściem. W kolejnych stadiach roślina rozwija po dwa liście. Kwiaty pojawiają się dopiero w siódmym roku od wykiełkowania nasion. Nasiona storczyków są drobnutki, należą do najmniejszych w świecie roślin.

Z ostatniej chwili

Monitoring gatunku wykonany dzięki dotacji WFOŚiGW w Szczecinie, potwierdził występowanie lipiennika. Drawieński Park Narodowy podejmuje starania o utrzymanie gatunku usuwając podrost olszy.

Lipiennik
Loesela

Siedlisko
lipiennika

Cenna wełnianka delikatna

Biel kwitnących wełnianek jest stałym elementem pejzażu torfowisk DPN. Gdy rosną w dużej ilości tworzą tzw. bielawy.

Wełnianka delikatna jest rośliną wieloletnią, dochodzącą do 60 cm wysokości, tworzącą luźne darnie. Przypomina trawę, ale należy do rodziny turzycowatych. Białe puchate kule, które obserwujemy nad torfowiskami, to część kwiatu wełnianki – tzw. okwiat, który złożony jest z licznych białych i miękkich włosków. W środku, wewnątrz okwiatu, znajdują się płatki korony oraz pręciki i słupek.

Wełnianka rośnie na dobrze nasłonecznionych wilgotnych torfowiskach, na podłożu z węglanem wapnia. W Parku występuje na jednym torfowisku.

Ze 100 stanowisk znanych dawniej w Polsce, obecnie pozostało ok. 10. Na Pomorzu większość dawniej podawanych stanowisk zanikła.

Zagrożeniem dla gatunku jest niszczenie naturalnych siedlisk poprzez osuszanie okrajów torfowisk.

Roślina jest objęta ochroną ścisłą. Gatunek został ujęty na Polskiej Czerwonej Liście jako krytycznie zagrożony (CR) oraz na Regionalnej Czerwonej Liście Pomorza Zachodniego zapisano ją jako gatunek wymierający.

W DPN występują jeszcze inne wełnianki: pochwowata (*Eriophorum vaginatum*) – na torfowiskach mszarnych, wąskolistna (*Eriophorum angustifolium*) z torfowisk przejściowych i szerokolistna (*Eriophorum latifolium*) związana z torfowiskami o charakterze nawapiennym.

Ciekawostka

Kwiaty tej rośliny nie są barwne, a płatki korony zredukowane są do krótkich szczecinek. Nie wabią owadów i nie wytwarzają nektaru. Zapyła je wiatr. Puchu z wełnianek używano dawniej do wypełniania poduszek oraz do wyrabiania nici, które okazały się jednak bardzo nietrwałe ze względu na kruche i łamliwe włoski.

Z ostatniej chwili

Monitoring gatunku wykonany dzięki dotacji WFOŚiGW w Szczecinie, potwierdził występowanie wełnianki delikatnej na jednym z torfowisk. Obecnie jej populacja jest stabilna i nic jej nie zagraża.

Warto wspomnieć o innych gatunkach: chronionych, rzadkich, o interesującej biologii, charakterystycznych dla obszaru Parku lub będących elementem dziedzictwa kulturowego. Z bogatej listy roślin, te przedstawione poniżej, wydały nam się najbardziej interesujące.

Stary jak... widłak

Współcześnie, są to niepozorne rośliny zielne, ale w przeszłości osiągały rozmiary drzew. Ponad 300 milionów lat temu dominowały na Ziemi. Sprzyjał im gorący i wilgotny klimat oraz atmosfera bogata w dwutlenek węgla. Razem z drzewiastymi skrzypami i paprociami tworzyły rozległe lasy, które dały początek dzisiejszym pokładom węgla kamiennego. Czasem w odłamkach węgla można znaleźć zarysy kształtów tych roślin.

Kres lasów z potężnymi widłakami przypada na koniec karbonu (karbon: 359-299 mln lat temu). Z czasem wykształciły się rośliny w niczym nie przypominające swoich przodków. Miejsce potężnych okazów zajęły podobne do tych, które spotkać można w lasach Drawieńskiego Parku Narodowego.

W Drawieńskim Parku Narodowym potwierdzono występowanie trzech gatunków. Są to: widłak jałowcowaty, goździsty (*Lycopodium annotinum* i *clavatum*) i spłaszczony zwany też widliczem (*Diphasiastrum complanatum*), które stanowią rośliny runa leśnego. Często mylone są z mchami, choć z botanicznego punktu widzenia należą do tzw. paprotników.

Każdy z widłaków ma swoje ulubione środowisko, w którym rośnie mu się najlepiej. Widłaka goździstego i widlicza możemy się spodziewać w borach sosnowych, u podnóża starych sosen. Widłaka jałowcowatego zobaczymy w runie brzezin bagiennych oraz na skraju torfowisk.

Rośliny nie wytwarzają nasion. Rozmnażają się poprzez podział całej rośliny lub poprzez zarodniki. Cały cykl rozwojowy widłaków jest bardzo skomplikowany, a nauka o nim na lekcjach biologii bywa dla niektórych „zmorą”. Widłaki wytwarzają olbrzymie ilości zarodników, jednak aby z zarodnika powstał nowy widłak potrzeba ok. 20 lat! Poza tym rozwój roślin uzależniony jest od pewnego gatunku grzyba.

Zagrożeniem dla gatunków jest zanikanie siedlisk: starych borów sosnowych lub w przypadku widłaka jałowcowatego – osuszanie terenów podmokłych i torfowisk. W związku z ciągłą degradacją siedlisk ich liczebność spada. W DPN widłaki spotkamy w kilkunastu miejscach i ich populacja jest stabilna.

Rośliny objęto ochroną częściową. Jałowcowatego i goździstego umieszczono na Polskiej Czerwonej Liście ze statusem – bliski zagrożenia (NT). Widlicz na Czerwonej Liście posiada status narażonego (VU). Umieszczono go również na Regionalnej Czerwonej Liście Pomorza Zachodniego, gdzie również figuruje jako narażony (V).

Ciekawostka

Dawniej zarodniki widłaków używano do produkcji zasyпки dla niemowląt, zasyпки na rany, otaczania pigułek z lekarstwem. Ponieważ zarodniki są bardzo łatwopalne, używano ich również do wywoływania efektów specjalnych w teatrach oraz do czyszczenia kominów. Zarodników używano także w odlewnictwie do wysypywania form odlewniczych dzwonów.

Widłak
spłaszczony
czyli widlicz

Widłak
jałowcowaty

Widłak
goździsty

Zimoziół północny (*Linnaea borealis*) – przybysz ze Skandynawii

Czy wiecie co oznacza duża litera „L” przy łacińskiej nazwie rośliny lub zwierzęcia, np. *Anemone pratensis* L. (czyli sasanka łąkowa) czy *Daphne mezereum* L. (czyli wawrzynek wilczczyko)?

Jest to pierwsza litera nazwiska żyjącego w XVIII w. szwedzkiego przyrodnika Karola Linneusza. Linneusz opisał około 7700 gatunków roślin i 4162 gatunki zwierząt. Opisane przez niego gatunki oznacza się skrótem „L”.

Oprócz tego Linneusz stworzył system klasyfikacji organizmów oraz upowszechnił zasadę dwuimiennego nazewnictwa biologicznego np. *Galanthus nivalis* L. – śnieżyczka przebiśnieg.

Stworzony przez niego system taksonomiczny, stał się podstawą współczesnej systematyki roślin i zwierząt.

Jest coś, co łączy tę wybitną postać z Drawieńskim Parkiem Narodowym.

To roślina – *Linnaea borealis* L. Jak podają źródła historyczne - ulubiona roślina szwedzkiego przyrodnika, która otrzymała nazwę naukową na jego cześć.

Zimoziół północny, bo taka jest polska nazwa, jest pospolity w strefie arktycznej i subarktycznej, a im dalej na południe – tym jest coraz rzadziej spotykany, np. w Wielkopolsce i na Dolnym Śląsku ten gatunek w ogóle nie występuje.

Ma niepozorny wygląd. W DPN zimoziół rośnie wśród starych, dojrzałych sosen. Posiada niewielkie, owłosione listki i długie cienkie pędy, które płożą się po ściółce leśnej, czasami wspinając się na pnie drzew. Zimą nie traci liści, co odzwierciedla nazwa rośliny.

Pięknie kwitnie, a jego kwiaty pachną migdałowo. Lepiej rośnie na słonecznych stanowiskach.

Przyczyną zagrożeń dla gatunku jest wycinanie starych drzewostanów na siedliskach, w których występuje. W DPN spotkać go można tylko w dwóch miejscach – nad Jeziorem Ostrowieckim i w okolicach Zatomia.

W wielu krajach objęty jest ochroną prawną – w tym także w Polsce, gdzie jest gatunkiem objętym ochroną częściową. Umieszczono go ponadto na Polskiej Czerwonej Liście w kategorii – narażony (UV). Podobny status posiada na Regionalnej Czerwonej Liście Pomorza Zachodniego.

Ciekawostka

Zimoziół północny jest tzw. reliktem glacialnym. Relikt glacialny to gatunek, który w okresie lodowcowym przywędrował z północy i mimo ocieplenia klimatu pozostał i przetrwał, oddzielony barierą geograficzną od swego pierwotnego położenia.

Kwiat
zimziół północnego

Zimziół północny
na stanowisku
koło Zatomia

Kukułki, które nie kukają

Bo to nie ptaki a... rośliny. Do tego wyjątkowe, bo należące do rodziny storczykowatych. Przez niektórych nazywane są również stoplankami, ponieważ u większości z nich, na liściach występują ciemnofioletowe plamki.

Wczesnym latem, na przełomie maja i czerwca, niektóre łąki pokrywają się paletą barw – od białej po żółtą, różową, fioletową, purpurową. Wśród roślin o różowej i fioletowej barwie dużą część stanowią storczyki. To grupa roślin o interesującej biologii i budowie. Na świecie znanych jest około 35 tys. gatunków.

Dorastają do 30 cm wysokości. Wyróżniają się specyficzną budową kwiatów – na przykład pręciki zrosnięte są ze słupkiem tworząc tzw. prętosłup. Barwne kwiaty są niewielkich rozmiarów i posiadają złożoną budowę, która służy zapylaniu. Nasiona storczyków należą do najmniejszych w świecie. Ich wzrost uzależniony jest od specyficznych gatunków grzybów (np. *Rhizoctonia solani*), dlatego uprawa tych roślin nie należy do najłatwiejszych.

Siedliskiem stoplanków są wilgotne łąki, przede wszystkim w dolinach rzecznych i w sąsiedztwie jezior. Na śródleśnych łąkach w DPN najczęściej spotyka się trzy, na pierwszy rzut oka podobne do siebie gatunki:

- stoplamek szerokolistny (*Dactylorhiza majalis*) o grubej, pustej w środku łodydze i szerokolancetowatych nakrapianych liściach,
- stoplamek krwisty (*Dactylorhiza incarnata*) o pustej łodydze, wąskolancetowatych liściach, z reguły bez plamek,
- stoplamek plamisty (*Dactylorhiza maculata*) o łodydze pełnej w środku i liściach także pokrytych plamkami.

Stoplanki są trudne do rozróżnienia. Podczas monitoringu botanicy analizują m.in. kształt dolnego płątka tzw. warżki. Jednak określenie gatunku storczyka tylko na tej podstawie nie zawsze jest możliwe, ponieważ kukułki mieszają się między sobą i zatracają cechy typowe dla gatunku.

Zagrożeniem dla łąkowych storczyków jest zaniechanie koszenia i zarastanie łąk szuwarem, krzewami, podrostem drzew. DPN dba o swoje storczyki kosząc łąki, na których występują.

Stoplanki objęto w Polsce ochroną częściową. Ponadto stoplanka krwistego i szerokolistnego umieszczono na Polskiej Czerwonej Liście w kategorii – bliski zagrożenia (NT). Stoplamek plamisty na Regionalnej Czerwonej Liście Pomorza Zachodniego posiada status narażonego (V).

Ciekawostka

Stoplanki są w świecie roślin niezłymi „oszustami”. Kwitną wcześniej niż większość roślin miododajnych, więc ich barwne kwiaty wabią zgłodniałe pszczoły i trzmiele. Szeroka warżka kwiatu zaprasza do „ładowania”, a ciemniejsze wzory na niej spełniają funkcję „oznakowanego lotniska”. Tak gościnne dla owadów kwiaty nie zawierają jednak nektaru...

Storczyk
szerokolistny

Storczyk
krwisty

Storczyk
plamisty

Jarząb brekinia – najrzadsze drzewo Puszczy Drawskiej

Ukryte marzenie każdego leśnika, to mieć w swoim lesie naturalne, nie posadzone ludzką ręką stanowiska brekinii. W DPN to marzenie się spełniło.

Proszę jednak nie mylić brekinii (*Sorbus torminalis*) z jarzębem pospolitym, potocznie nazywanym jarzębiną, z owoców której każdy przedszkolak robi korale i którą ze smakiem zimą zjadają jemiółuszki, kwiczoły i gile. Brekinia w niczym nie przypomina jarzęba szwedzkiego, drzewa o szarzielonych liściach i pomarańczowych owocach, z którym jest spokrewniona. Można ją pomylić z dębem czerwonym, bo jesienią liście przebarwiają się na czerwono i brązowo lub z kaliną i głógiem, bo kształt liścia jest podobny.

W Polsce występuje rzadko na rozproszonych stanowiskach w lasach dębowych i grądach, głównie na niżu. Jarząb brekinia to najrzadsze drzewo w Puszczy Drawskiej. Na całym Pomorzu znanych jest tylko kilka jego naturalnych stanowisk. Trzy z nich znajdują się w Drawieńskim Parku Narodowym.

Brekinia jest jednym z nielicznych drzew objętych ochroną ścisłą. Poza tym gatunek umieszczono na Polskiej Czerwonej Liście w kategorii – bliski zagrożenia (NT). Uznany także za rzadki (R) na Pomorzu, co znalazło odzwierciedlenie na Regionalnej Czerwonej Liście Pomorza Zachodniego.

Ciekawostka

Brekinia była obiektem zainteresowania wybitnego niemieckiego botanika Richarda Frase. Przyczynił się on do poznania szaty roślinnej Puszczy Drawskiej. Swoje badania prowadził w latach 1903 - 1930 i w 1939 r. Oprócz brekinii badał np. orliki pospolite i roślinność wysp na Jeziorze Ostrowieckim. Brekinię opisywał jako drzewo rosnące „w lasach bukowych w dolinie Drawy między Pstrągiem a Żeleźnicą”. Prawdopodobnie to stanowisko przetrwało do dzisiejszego dnia i składa się obecnie z dwóch dorosłych drzew, które odnawiają się w sposób naturalny.

Jarząb brekinia na skarpie nad Drawą w DPN

Ocalić od zapomnienia

Charakterystycznym elementem dawnego krajobrazu wiejskiego Puszczy Drawskiej były przydrożne aleje drzew owocowych i przydomowe sady. Na terenie Parku do dziś zachowały się nieliczne, np. aleja śliw i wiśni przy drodze Drawnik – Barmimie, śliw i jabłoni przy drodze z Moczeli do Głuska. Stare sady, a niekiedy tylko pojedyncze drzewa, można jeszcze zobaczyć m.in. w Zatomiu, Konotopiu, Zaciszu, Barnimiu czy w Moczalach.

Drawieński Park Narodowy dba o ochronę lokalnego dziedzictwa kulturowego jakim są dawne odmiany drzew owocowych. W tym celu DPN prowadzi projekt „Ochrona tradycji ogrodniczo – sadowniczej Puszczy Drawskiej”, którego elementem jest utworzenie kolekcji dawnych odmian drzew owocowych.

Do chwili obecnej rozpoznano 31 odmian jabłoni (*Malus*) i 4 odmiany gruszy (*Pyrus*). Większość z nich zaszczerpiono i obecnie rosną w sadzie na Drawniku. Fragmenty gałązek do szczepień (inaczej zrazy) pochodziły z drzew z terenu DPN i okolicy. Nie jest to póki co kompletna kolekcja. W otoczeniu Drawieńskiego Parku Narodowego znajduje się jeszcze kilka sadów i pojedynczych drzew czekających na pobranie zrazów i zaszczerpienie. Bez tego działania dawne odmiany drzew owocowych bezpowrotnie zniknęłyby z krajobrazu Puszczy Drawskiej.

Tworząc kolekcję na Drawniku, przeanalizowano odmiany pod kątem tych najczęściej uprawianych. Stwierdzono, że na terenie obecnego DPN i w okolicy najczęściej sadzono takie odmiany jak: Kaiser Wilhelm (Cesarz Wilhelm), Landsberger Renette (Reneta Landsberska), Kaiser Alexander (Cesarz Aleksander), Weisser Winterkalviil (Kalwia Biała Zimowa), Charlamowsky (Charlamowska).

W celu promocji uprawy dawnych odmian, Drawieński Park Narodowy organizował warsztaty sadownicze, imprezy edukacyjne, w tym popularne w regionie Święto Jabłka oraz wydał „Przewodnik po tradycji ogrodniczo – sadowniczej Puszczy Drawskiej”.

Ciekawostka

Dzięki jabłkom, Park został rekordzistą. To w nim upieczono największego w Polsce racucha z jabłkami. Stało się to podczas Święta Jabłka w 2015 r., na wykonanej specjalnie na ten cel patelni. Średnica racucha wynosiła 2,1 m! Racuch trafił do księgi rekordów Polski. W kolejnym roku, również podczas Święta Jabłka, wytłoczono za pomocą ręcznej prasy, największą w Polsce ilość soku. Ustanowiony rekord Polski wyniósł 40,86 l soku wytłoczonego w ciągu 30 minut i 91 l wytłoczonego w ciągu jednej godziny. DPN może się także pochwalić największą w Polsce mozaiką z jabłek.

Stara, pochodząca z 1864 r. odmiana jabłoni

W sadzie dawnych odmian na Drawniku

Nogi słońia w zielonych skarpetach

Darnie i brody mchów porastających korę drzew są obrazem typowym dla lasów naturalnych. Ich obfitość i bogactwo gatunkowe jest związane ze stopniem naturalności całej fitocenozy leśnej (*).

Bujny rozwój mchów epifitycznych (porastających korę drzew) wymaga specyficznego mikroklimatu wewnątrz lasu, który zapewniają tylko stabilne, nie zniekształcone przez człowieka ekosystemy. Do życia na pniach drzew wyspecjalizowała się grupa mchów, w skład której, oprócz pospolitych, wchodzi też te unikatowe i bardzo rzadkie.

W Puszczy Drawskiej bogata flora mchów epifitycznych zachowała się najlepiej w bukowych starodrzewach uroczyska Radęcin i Drawski Matecznik w Drawieńskim Parku Narodowym. Nadrzewne mchy można znaleźć na grubych i starych drzewach, których w tych miejscach nie brakuje.

Do najważniejszych spośród spotykanych w Parku mchów epifitycznych należą:

- miechera spłaszczona (*Neckera complanata*) – bardzo rzadki w Polsce mech o charakterystycznym pokroju – tworzy darnie o profilu dachówkowatym. Jest wskaźnikiem naturalnego charakteru fitocenozy leśnej. W uroczysku Radęcin występuje prawie na każdym drzewie, przede wszystkim na bukach,

- zwiślik wiciowy (*Anomodon viticulosus*) – gatunek, który częściej występuje w górach. Jego zasoby w DPN są regionalnie znaczące i nie zagrożone wskutek starzenia się i unaturalniania lasów bukowych,

- szurpek porosły (*Orthotrichum lyellii*) – występuje na martwym, rozkładającym się drewnie i żywych drzewach, głównie bukach, ale również klonach i jesionach. Jego populacja w DPN jest regionalnie znacząca i nie zagrożona z powodu wzrostu ilości drzew liściastych, martwego drewna i generalnie naturalnego charakteru lasów wzdłuż Drawy. Zagrożeniem dla mchów epifitycznych jest utarta siedlisk poprzez wycinanie starodrzewu. W DPN nie planuje się takich zabiegów.

Wymienione mchy podlegają w Polsce częściowej ochronie gatunkowej.

Ciekawostka

Uroczysko Radęcin w DPN to unikatowe skupisko ponad 350-letnich buków i dębów. Można tu zobaczyć jak zwykle drzewo staje się „drzewem-ekosystemem”, którego pień obrastają mchy i wątrobowce, a wypróchniałe i uschnięte części zasiedla bardzo duża ilość grzybów. Kto chce zobaczyć jak wyglądają potężne buki przypominające słońiowe nogi w zielonych skarpetach z mchów, może przyjechać właśnie tu!

Z ostatniej chwili

Monitoring mchów epifitycznych wykonany w uroczysku Radęcin dzięki dotacji WFOŚi-GW w Szczecinie, potwierdził wybitną różnorodność tych gatunków. Tylko na jednym drzewie bryolog potwierdził występowanie 5 gatunków chronionych.

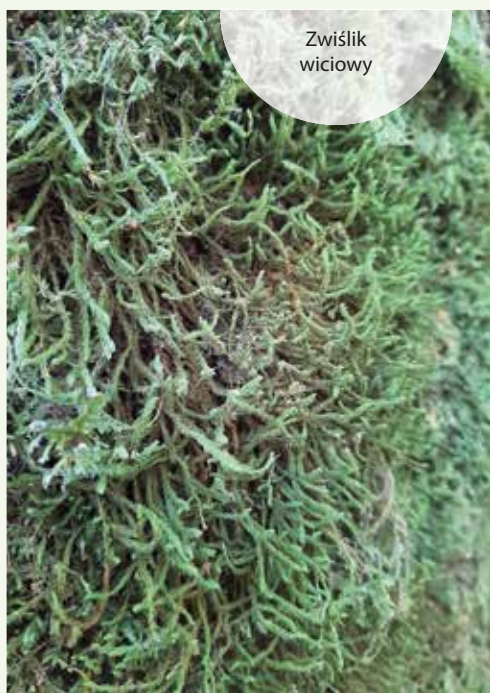

Szurpek
porośły

Miechera
spłaszczona

Zwiślik
wiciowy

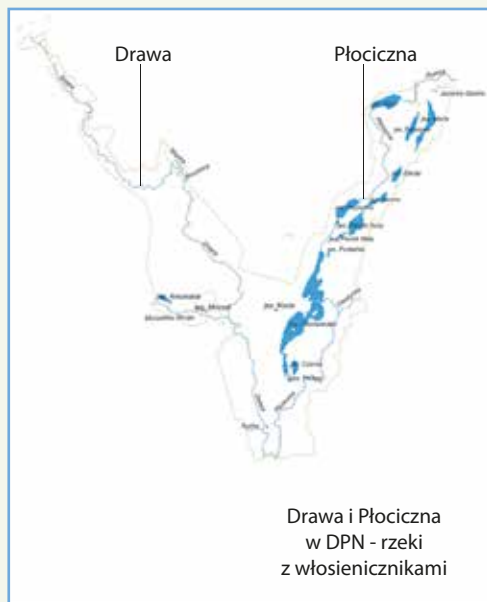
Łąki na rzece

Włosieniczniki (*Ranunculus*), zwane jaskrami wodnymi, tworzą na rzekach rozległe łany. Latem poznamy je po białych kwiatkach o średnicy ok. 1–2 cm unoszących się na taflি wody. Charakterystyczne są liście. Roślina posiada ich dwa rodzaje: podwodne, podzielone na nitkowate łątki oraz pływające po taflি wody – te jednak występują tylko u niektórych gatunków.

Całe łąki włosieniczników rozwijają się tam, gdzie jest duży dostęp światła i płytkie dno. W rzece pełnią istotną rolę: tworzą m.in. barierę dla zanieczyszczeń, stanowią siedlisko dla rozwoju bezkręgowców wodnych, ułatwiają ukrywanie się narybku. Występowanie tych roślin świadczy o dobrym stanie wód. Na szczególną uwagę zasługują występujące w rzece Drawie i Płocicznej chronione częściowo: włosienicznik rzeczny i skąpopręcikowy (*Ranunculus fluitans* i *trichophyllus*). Apelujemy do turystów, żeby podczas spływu kajakowego Drawą starali się nie wpływać w ich łany, aby nie wyrwać roślin wiostami z dna. Włosienicznik skąpopręcikowy umieszczono na Polskiej Czerwonej Liście w kategorii – bliski zagrożenia (NT).

Ciekawostka

Rzeki włosienicznikowe są chronione również prawem międzynarodowym w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Została ona utworzona na potrzeby ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory, które uważane są za cenne i zagrożone w skali całej Europy.

Kwitnący
włosienicznik

Łąki na rzece przy
Kamiennej na Drawie

Cele DPN w zakresie ochrony roślin to:

- utrzymanie różnorodności gatunkowej,
- utrzymanie różnorodności siedlisk i miejsc rozwoju gatunków,
- zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin,
- stworzenie warunków sprzyjających utrzymaniu właściwego stanu ochrony rzadkich i zagrożonych oraz chronionych gatunków roślin,
- zachowanie unikatowych w skali Europy walorów florystycznych,
- edukacja w celu upowszechnienia wiedzy o walorach florystycznych Parku i ich ochronie.

Trudne pojęcia:

(*) biotop (od greckich słów: *bíos* „życie”, *tópos* „miejsce”)

obszar o jednolitych warunkach środowiskowych, zasiedlony przez charakterystyczne dla takiego obszaru gatunki roślin, zwierząt, grzybów (na podstawie encyklopedii PWN).

(*) fitocenoza (od greckich słów: *phytón* = roślina + *koinós* = wspólny)

zbiór populacji różnych gatunków roślin powiązanych ze sobą różnorodnymi zależnościami, wykorzystującymi wspólnie przekształcone przez siebie siedlisko. Każda fitocenoza powstaje w określonych warunkach ekologicznych, biogeograficznych i historycznych (na podstawie encyklopedii leśnej).

Literatura:

atlas-roslin.pl, projekt planu ochrony 1999, Plan generalny DPN - opis, sjp.pwn.pl, projekt Rozporządzenia MŚ w sprawie ustanowienia planu ochrony dla DPN 2017, Operat szaty roślinnej (Tom I Flora) 2013 r., MSI DPN – hasła rzeczowe 1999 (npbl.), eko.org.pl, encyklopedialesna.pl, encyklopedia pwn.pl, Polska Czerwona Lista (Każmierczakowa i in. 2016), Polska Czerwona Księga (Każmierczakowa i in. 2014), Regionalna Czerwona Lista Pomorza Zachodniego (W. Żukowski i B. Jackowiak 1995).

Cenna stara buczyna
z mchami epifitycznymi

W lesie łęgowym rośnie np.
wawrzynek wilczyłyko

Koszone łąki to
siedlisko m.in.
storczyków stoplamków

Torfowisko zasadowe
– siedlisko m.in. storczyków
np. kruszczyka błotnego

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ
OCHRONY ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W SZCZECINIE

Publikacja dofinansowana ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie, w ramach realizacji zadania pn.: "Monitoring chronionych gatunków roślin naczyniowych i mszaków na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego, mający na celu ochronę tych gatunków i ich siedlisk".
www.wfos.szczecin.pl